

VYF-EN-DERTIGSTE STELLING.

Engels en Hollans het dan oek albei 'n bepaald vyandige houding aangeneem teen Afrikaans, en di jonge taal moes stry teen di twe gevestigde magte.

Alweer het Dr. Brill amper as profeet gepraat toen hy in syn Voorlesing, by di begin van di Taalbeweging, geseg het (soos angehaal is bl. 38):—

“Maar dat streven, die beweging is nog slechts in het begin; het is nog niet genoegzaam gebleken, of het werkelijk uit den boezem der bevolking haren oorsprong neemt en in het hart van het volk leeft, niet slechts in het hoofd van staatslieden en dagbladschrijvers. En toch, krachtig en onuitroeibaar moet het in het hart van het volk leven, wil het met eenige kans op eindelijke overwinning de worsteling aanvaarden voor het bestaan, die de wet des levens is. De vijand is nooit ver. Al dadelijk moet het den strijd opnemen tegen de beide sinds lang gevestigde machten, die het hunne taal en hunne letterkunde zoeken op te leggen: het Hollandsch en het Engelsch; het Hollandsch, machtig doordat het de taal is der gevestigde Kerk, doordat de Bijbel in die taal wordt gelezen, en het Evangelie daarin verkondigd wordt; het Engelsch, machtig doordat het den Afrikaan overal in het leven ontmoet, hem van alle kanten omgeeft, zoodra hij zijne eenzame plaats verlaat en hem letterlijk dwingt het te gaan beoefenen, het te verstaan en te spreken. Twee zoo machtige invloeden, waarin ieder een eigene, hooge beschaving vertegenwoordigt, te bestrijden en te overwinnen, zal zeker geen geringe taak blijken voor het jeugdige Afrikaansche element, aan welks beschaving nog slechts de eerste hand wordt gelegd en welks levenskracht nog niet op de proef gesteld is. En toch zal aan die voorwaarde voldaan moeten worden, zal de voorspelling vervuld worden, die ik onlangs * door President Burgers hoorde doen en hier eenmaal eene taal worden gesproken, die noch Hollandsch is, noch Engelsch, maar Afrikaansch.”

Ja, dit was goed gesien. Gen ondersteuning ni, mar teenstand moes di jonge Afrikaanse taalbeweging ondervinde van voorstanders van Hollans sowel as van Engels.

* Dit werd gezegd in Mei 1875.

Di Engelse was toen *Hollans* ni so vyandig ni. Di oue boom kon mar bly staan in di tuin. Hy sterf tog lanksaam weg. Te veel ruimte beslaat hy ni. En te lank sal dit tog oek ni meer duur ni. Laat hy mar nog di paar jaartjiis staan!—Mar daar di jonge boomp! Hy is nog mar klein ja, mar kyk hoe kragtig groei hy! Né, hy moet uit! Dit sal ni gaan ni. Net nou neem hy di hele tuin in. Slyn di byl; breng di graaf en di pik!...

En di Afrikaanse boomp groei intussen langs di oue Hollandse stam op, en slaat syn arme vrindelik daarom heen (Stelling 44), want hy voel solank as hy nog swak is het hy di steun nodig. Di dikke wortels van di oue boom beskerm syn jonge wortels teen di Engelse byl; di stywe tak beskut syn jonge lote teen storme, en di oue boom sterf tog lanksaam weg, en net so vinnig neem hy di plek in. En di oue eikeboom, in plaas van trots te wees op syn eie kind, wat so kragtig uit syn wortels opspruit en beloof eenmaal syn plek so wêrdig in te neem, stoot regtig syn eie kind af en seg: Né, weg! Jy trek net party van myn sap en vettigheid weg! Dis myn plek; ek wil hiir bly staan!

En tog groei di boomp op. Gen byl of pik doet hom skade ni. En an di ander kant, di oue boom sterf mar gedurig weg. Syn beskermers spit om hom, en goi mis, en lei water. Mar intussen trek di jonge boomp al di voordeel daarvan.

Di beeldspraak is duidelik genoeg, want elkeen siit dit voor syn oge gebeur.

STELLING XXXVI, XXXVII & XXXVIII.

Dis egter puur vernit om *Hollans* in Suid Afrika te wil herstel. Alle pogings daartoe was nog 'n mislukking.—*Hollans*,—hoewel dit alles voor sig had in Staat, Kerk en Skool,—verliis dit tog dageliks meer teen Afrikaans, wat tot nog toe alles teen sig had.—Selfs *Hollanders* wat hiir kom woon, leer Afrikaans praat en hulle kinders leer makliker ons sagte as hulle harde taal.

Di 3 stellings kan ons nooit beter ophelder as met 'n uit-treksel uit Hoofregter de Villiers syn meer angehaalde Voorlesing (in Afrik. Taalb. bl. 81—83) :—

“Sestig jare gelede is met sekerheid voorspeld dat Hollans, dit wil sê di taal van Holland, as onderskeie van di Kaapse taal—di meester sou bly. In di tyd—sover as 'n mens kan oordeel na di skrale literatuur van toen—was di strydlustigheid tusschen di voorstanders van Engels en Hollans ten toppunt geklim. Di Hollandse party beskou dit as 'n teken van vaderlandslifde om Hollans te praat en vort te plant. Di Engelse party van hulle kant ag dit 'n blyk van getrouheid an Engeland om Engels te praat en vort te plant. Lanksamerhand egter het di hewigheid van di gevoel bedaar; mar dis tog ni uitgesterwe ni. Toen an di end van 1825, di Hollandse “Tydschrift” uitloop het di Engelse *Chronicle* 'n juigtoon laat hoor in di vollende bewoordings :

‘Othello het uitgediin. Oerlede in di ouderdom van 365 da'e. ‘Het Nederduitsche Zuid Afrikaansche Tijdschrift’ diep betreurd deur di lui van di Kaap, wat van voor di Sondvloed dagteken en di afstammelings van Van Riebeeck, wi syn geskifte deur di oerledene diip bestudeerd was, en wi syn wapen onlangs an di stadshuis van Syne Majesteit George IV. hernuwd is. Di afgestorwene had 'n ei'enaardige geneigdheid en humeur, en ofskoon opgepas en as ware getroetel, in di wiig van di Regering geskommel en di geswore seun van Groot Brittanje het hy egter nooit di lippe opgemaak tot lof van syn (Brittanje's) sede, gewoonte en taal.’

Hulle pligplegings in plaas van di voorstanders van Hollans te ontmoedig het hulle angespoor tot grotere bedrywigheid, en di ontslape tydskrif siin toen weer di lig, onder 'n veranderde titel. Dit werd egter gevoeld dat di bederf wat di Hollandse taal ondergaan het, 'n grote struikelblok was op di pad van syn algemene verspreiding, en syn ondersteuners het toen getrag, om hom van vervalsing te suiwer, in andere woorde, om di taal van Holland vry van koloniaal vermengsel te herstel. As 'n eerste stap om di doel te bereik, onderneem 'n seer geleerde professor om 'n boek te skrywe, waarin di barbaarsheid van Kaaps Hollans ten toon sou gesteld worde, en waarin di mense van di Koloni moes leer om ni alleen goeie Hollans te lees ni mar oek te skrywe—kort geseg, 'n boek wat di wonderdadige uitwerking sou hê, om di een taal ver 'n ander in di plaas te stel, as di moedertaal van di volk. Di denkbeeld werd in 1840 opgevat. In 1844 verskyn dit onder di titel; ‘De Hollandsche taal in Zuid Afrika hersteld,’ mar in plaas van an di eersugtige oogmerke van syn bewonderaars te vol-

doen, was dit 'n gewoon taalkundige leerboek, met hiir en daar een paragraaf wat di Kaapse taal anwys, en met 'n anhangsel van 'n lys van woorde wat an di Kaap gebruikelik is, mar in Holland nog ni ver gelouterd deurgaans ni. Di voorrede egter verklaar di verandering van di plan. Nadat di skrywer syn oorspronkelik in di oog gehoue doel vermeld het, gaat hy so voort :

‘Wij kunnen dit niet ter neder schrijven, zonder zelf te glimlachen om het denkbeeld, dat wij ons, bij den aanvang dezer onderneming, misschien diets maakten, dit te *kunnen* doen. Drie jaren en zes maanden zijn er sedert verlopen; en in dien tusschentijd hebben wij zooveel nieuwe proeven van onverschilligheid, ten aanzien van de Hollandsche taal opgemerkt, dat wij nu althans over de mogelijkheid om het kwaad te stuiten, geheel anders denken. Thans beschouwen wij de taal, waaraan wij onze moeite besteden, gelijk een geneesheer een ongeneeslijken lijder, wiens kwaal in hare verderfelijke uitwerkingen wel eenigszins kan gematigd, wiens gewissen dood wel eenigen tijd kan vertraagd worden, maar op wiens volkomen herstel niet meer te hopen valt.’

In di boek selfs stem di skrywer egter toe dat di beskaafde klas o'eral hulle bes doen om di kenmerke van di Kaapse spraak af te lê, en dat veul van di opgenoemde voorbeelde in di boek van di platte taal van di Kaap by di onbeskaafde klas tuis hoort. Hy voeg daarby dat wi grammatikaal praat, geseg word hoog Hollans te praat, en dat 'n Engelsman wat Hollans praat, dit altyd doet in di platte taal van di Kaap. Van 1844 tot nou is di onverskilligheid waaro'er Dr. Changuion klaag eer toe- as afgenome, terwyl, as hy nog hiir was, hy ni langer di troos sou smaak om te denk dat di beskaafde klas di Kaaps-Hollanse spreekmanier laat bly ni. Hy sou intcendeel bevinde dat wat verkeerdelik hoog Hollans genoem word, byna geheel uit di gewoon gesellige omgang verbanne is, en dat selfs op di preekstoel, di jongere geslag van Nederd. Ger. predikante ni altyd na di taalkundige suiwerheid streef, wat di oue geslag onderskei en wat nog van 'n predikant in Holland verwag word. Selfs di immigrante, wat uit Holland hiernatoe kom, neem di Kaapse taal an, en hulle kinders leer gou by voorkeur om te praat in ons sagte en gemaklike taal, as in hulle hard klinkende moedertaal. Dit kan te wyte wees an di klein getal van immigrante wat na Suid Afrika kom, mar daar bestaat gen waarskynlikheid dat 'n genoegsame grote stroom van landverhuisers uit Holland hiirheen sal vloei, om invloed te hê op di toekomstige taal van di land ni. Daarom, geoordeeld na di ondervinding van verlope ty'e. en di strekking van di teenwoordige, kan ons veilig tot di slotsom kom dat Hollans ni di

bestemming het, om di toekomstige taal van Suid Afrika te worde ni.

Inderdaad, ons hoor oek ni meer van pogings om di Hollandse taal in Suid Afrika te herstel ni."

Hoor nou nog op di punt di getuigenis van Professor Mansvelt in di *Z. A. Tijdschrift*, Augustus 1880, bl. 405 :—

"Tegenover 't Kaapsch-Hollandsch sta ik geheel anders dan vóór ruim vijf jaren. Toen was mijn eerste indruk niet heel gunstig, doch "onbekend maakt onbemind," en naarmate mijne kennis van 't Kaapsch-Hollandsch is toegenomen, heeft zich mijn oordeel gewijzigd en heb ik ook 't goede leeren opmerken, dat ik bij de eerste kennismaking over 't hoofd had gezien.

De eerste illusie van Changuion : " 't *Hollandsch in Zuid-Afrika hersteld*," heb ik, evenals hij zelf later ook gedaan heeft, als ondenkbaar laten varen;—'t onderscheid in volksaard, land- en luchtgesteldheid, zeden, begrippen en belangen is te groot, dan dat een *Afrikaans volk* zich ooit van 't Hollandsch, zooals 't ten noorden van de Linie gesproken wordt, als voertuig zijner gedachten zou kunnen bedienen.

Dat echter het *Hollandsch, in Afrikaansch gewaad*, gedoemd zou zijn, na korter of langer tijdsverloop voor altijd van de aarde te verdwijnen, geloof ik niet, en ik zou geen rechtgeaarde Hollander moeten zijn, om dit als mijne hoop uit te spreken."

Ja, en tog hoor ons nou weer van 'n nuwe poging om Hollans hiir op te tel. Nou juis ni om grammatikaal Hollans, soos in Holland geskrywe word, hiir te herstel ni. Mar om 'n soort van middeltaal te *maak*, tussen suiwer Hollans en Afrikaans in, hulle noem dit "eenvoudig Hollans," of "Kansel Hollans!" Wat dit moet worde weet ons nog ni. Nimand het ons nog laat siin hoe di *gemaakte boom* sal lyk ni. Ons het al herhaadelik gevraag, en vraag hiir weer : Gé ons tog julle plan op skrif, dat ons dit kan siin. Wil julle di onredelike *geslagte* behou, of ni? Wil julle di omslagtige verbuigings en vervoegings o'erneem of ni? Wil julle di onreelmattige en ongelykvloeiende naamwoorde en werkwoorde behou of ni? Ens. Tot nog toe het ons gen antwoord ni. Mar nou is daar 'n Taalbond opgerig, wat in di gees gaat werk. Molik sal een van di geleerde Professors wat an di hoof daarvan staat, ons nou wel binnen kort 'n taalkunde gé van di *gemaakte taal*!

NE'EN-EN-DERTIGSTE STELLING.

Di voorstanders van Hollans in Suid Afrika is dus di manne van agteruitgang en di voorstanders van Afrikaans di ware manne van vooruitgang.

Di skryftaal van Holland is vèr *agter* ver di spreektaal, soos o.a. Roorda angetoon het in syn werk o'er "Schryftaal en Spreektaal," deur nog vas te hou an oue taalkundige vorme, wat di spreektaal al lank ontgroeï is. En di voorstanders van Hollans hiir in Suid Afrika wil onse taal weer *agteruit* breng na di Hollandse skryftaal, terwyl onse spreektaal hiir al glad di oue vorme uitgroeï is.

Di voorstanders van Afrikaans seg : Né, ons taal het hiir al twe ewe van eie ontwikkeling gehad. In di tyd het dit gegroeï, en dit groei nog al dag. Di spruit is al vèr van di tak af waaruit dit afgestam het; ons kan dit ni weer terug bring ni. Né, laat ons onse eie taal ontwikkel. Laat ons onse skryftaal ontleen an onse spreektaal, en altyd meer daarna vernuwe. Laat ons onse eie letterkunde ankweek, na onse landsaard en volksbehoefte. Laat ons in onse skryftaal en letterkunde vooruit gaan, en ons verhef uit di modderpoele van Holland, en vry adem op onse hoge berge en in onse suiwere lug, nes onse spreektaal doet. Laat ons di jeugdige spruit ni ombreng en knelter ni; laat ons dit opkweek en bearbei!

Wi is nou di manne van vooruitgang? en wi is di manne van agteruitgang? Leser, oordeel self! Oordeel onpartydig! (Vergelyk Stelling 51.)

VEERTIGSTE STELLING.

Di Afrikaanse taalbeweging is dus prysenswaardig selfs ver manne wat ni daarme samegaan ni, ver so vèr dit diin om verstand en hart te tref van duisende ver wi gen andere taal verstaanbaar is ni.

Di stelling is so te sê letterlik in di woorde van Hoofregter de Villiers (angehaal Afr. Taalb., bl. 84):—

“As dit di doel is van di Vereniging om di verstand en hart te tref van digene ver wi idere andere taal onverstaanbaar is, dan kan daar niks meer prysenswêrdig wees ni.”

Dit geld hiir ons self. Daarom voeg ons daar niks verder by ni.

EEN-EN-VEERTIGSTE STELLING.

Rede ver vyandskap bestaan daar ni, want waarom kan ni twe tale naas makkaar bestaan in een land ni? Dis mar di vraag of Afrikaans of Hollans sal bly bestaan teen Engels.

Rede ver vyandskap bestaan hiir ni. Neem nou vereers di saak van 'n Engelse standpunt. Natuurlik is dit ver di Engelsman onverskillig in watter vorm ons onse taal wil erken hê, as Afrikaans of as Hollans, alleen is Afrikaans daarin ver hom verkisliker, omdat dit makliker is. Mar di feit, dat hiir twe tale bestaan, en ver enige geslagte in elk geval nog sal bestaan; en dat albei tale sal moet erken worde, is so duidelik, dat gen Engelsman syn oge daarvoor kan sluit ni. Nou reeds moet di Engelse onse taal erken in di Koloni; net soos di Engelse taal, byv. in di skole, moet erken worde in di Republike. En 2 tale is ni te veul ver 'n land ni. In di Switserse Republike is wel 3 tale offisiel erken deur di Bondsraad (Duits, Frans en Italiaans). In Canada, België, en andere plase is oek 2 tale erken. Nou mag dit wel in di staatsbestuur enige beswaar gé, mar uit 'n opvoedkundige oogpunt beskoud is dit eer 'n voordeel ver di verstandontwikkeling van 'n nasi. Om kinders verstandelik te laat leer (ni nes papegaai ni) is niks beter, as meteen uit hulle leesboekis o'er en weer te laat ver-taal, byv. uit Engels in Hollans, en omgekeerd. So oek by taalkunde, kan jy 'n kind ni beter laat verstaan en onthou ni as deur vergelyking van di taalreels van 2 tale. *Vergelyking* is di grondslag van begrip en geheuge by 'n kind. Dit sal deur gen opvoedkundige ontken worde ni.

Dus waarom sal ons twis? Laat ons makkaar goed verstaan; en liwers di 2 tale, met wat hulle goeds het, by makkaar same gebruik om di verstandsvermogens van onse kinders so goed as molik is te ontwikkel.

TW -EN-VEERTIGSTE STELLING.

Dis di plig van almal wat teen di algemene oerheersing van Engels in Suid Afrika is, om same te werk tot behoud van di Volkstaal, hoewel hulle onderling verskil angaande di vorm.

Mar nou kom di vraag: watter van di twé, Afrikaans of Hollans, sal bly staan naas Engels? Op di punt is di menings verdeeld. Sal dit gen stryd gé ni?...

Strijd, ja, mar gen vyandskap ni! Stryd, mar gen verdeeldheid ni. Dit mag ni. Di belang van albei partye eis dit. En di verskil moet ons goed in di oog hou.

Stryd, is niks. Stryd is goed. Oral waar lewe is is stryd. Net op di kerkhof is gen stryd ni. Vrinde en vyande leg daar almal ewe rustig same. Stryd ontwikkel di kragte. Storme suiwer di lug.

Mar dis hiir di belang van di 2 partye om teeno'er Engels same te staan, al is di kwessi van voorrang onder makkaar nog ni beslis ni.

As ons same staan teeno'er di Engelse, dan is ons di meerderheid, sowel hiir in di Kaapkoloni, as wanneer ons 'n Verenigde Suid Afrika moet vorm.

As ons dus eensgesind is teeno'er di Engelse, dan kan ons ver ons laat gelde; mar as ons onder makkaar verdeeld is, dan sal di natuurlike gevolg wees: dat di Engelse taal ons heeltemaal sal o'erheers, en op laas di Volkstaal sal o'erstroom.

Daarom, ons het dit altoos geseg. Ons seg dit nou weer. En ons sal dit altyd sê: dis di dure plig, dis di heilige belang van almal wat teen di algemene o'erheersing van Engels in Suid Afrika is, om same te werk tot behoud van di Volkstaal, hoewel hulle onderling verskil angaande di vorm. Van onse

kant het ons dit altoos gedaan en doet ons dit nog, soos ons nader antoon onder Stelling 44.

DRI-EN-VEERTIGSTE STELLING.

Afrikaans het meer geskiktheid daartoe, en oek meer lewenskrag teeno'er Engels hiir in Afrika as Hollans.

Natuurlik ons het ons o'ertuiging. Di spreek ons altyd ridderlik uit. Dis ons 'n eer. Ons veins ni teeno'er Engels of Hollans ni.

Teeno'er Engels seg ons reguit : "Hiir is 2 tale in di land. Ons erken julle. Mar julle moet ons net so goed erken."

En teeno'er Hollans seg ons openlik : "Teeno'er Engels staan en werk ons same ; nou werk ons nog mé om in di vorm van Hollans onse gesamenlike taal in di publike lewe en staatsbestuur erkend te kry. Mar daar sal ons ni altyd mé tevrede wees ni. Di dag sal kom, dat Afrikaans as Volkstaal sal moet erken worde ; en sodra ons kans siin daartoe, sal ons dit eis oek. En dan hoop ons dat julle weer net so broederlik met ons sal samewerk teeno'er Engels."

Dis di eerlike standpunt wat ons inneem. Dis di ridderlike stryd wat ons voer.

Mar waarom dan ni mar Hollans laat bly as offisiële taal vanges Engels ni, en dan mar Afrikaans in di dagelikse omgang bevorder soos nou ni ? Di bedenking verwag ons. En ons is klaar om dit te beantwoorde. Di antwoord is gegé in Stelling 44.

Juis diselfde stryd om di bestaan wat ons nou deur samewerk'ing om Hollans erken te kry en tot plig maak in ons eie belang, diselfde stryd eis oek dat ons al wat in ons vermooge is moet anwende om so gou as molik is Afrikaans erkend te kry as offisiële taal oral waar Hollans dit nou is.

Want Hollans is 'n onleerbare taal, soos ons later sal antoon onder Stelling 63. Onleerbaar ver di Afrikaner. Onleerbaar meer nog ver di Engelsman. Ons verwonder ons dan oek ni as 'n Engelsman beswaar maak om Hollans te leer ni. Mar

sels ver di Hollanders wat hiir kom woon en ver hulle kinders is Hollans 'n onmolike taal. Hoor op di punt Hoofregter Reitz syn opini (Afrik. Taalb. Bylage bl. 10):—

“Dat het Kaapsch Hollandsch ontaard is, heb ik reeds met bewijzen wederlegd; dat het een tongval is ontken ik, want dat het Hoog Hollandsch in Zuid Afrika als gesproken taal eenigerlei bestaan heeft, behalve onder eerst onlangs gearriveerde Hollanders, kan niemand staande houden. De Hollander moge het voor een korte wyl spreken, maar heel spoedig vindt hij het geriefliker te doen zoöals Rome doet, en zijne kinderen, in alle gevallen, spreken nooit iets anders dan het zuiverste (ik vraag verschooning, het meest *barbaarsche*) Kaapsch Hollandsch.”

Nou praat ons nog ni eens van di grote geleerde bevolking ni, ver wi Hollans net so 'n onmolike taal is as Hebreuws of Grieks.

As onse Volkstaal, *in Hollanse vorm*, altyd syn regte moet handhaaf, teeno'er Engels, dan moet, dan sal ons dit verliis, omdat Engels 'n veul makliker taal is. En dan sal dit oek ni te lank duur ni. Mar as ons ons Volkstaal teeno'er Engels ni alleen wil behou ni, mar laat groei en toeneem, dan moet ons dit erken kry as Afrikaans; want di is nog makliker as Engels.

Dus om weer 'n beeld te gebruik. Hollans beskou ons as 'n stut om di jonge Afrikaanse taalplant te ondersteun. Mar by di dag word di jonge boompi sterker en vrot di paal weg. En as di paal di dag omval, dan kan di boompi oek al alleen staan ni.

Mar ons ontveins dit ni, as ons gen kans siit om Afrikaans erkend te kry as offisiële taal ni, dan sou ons oek ni langer ywer ver Hollans ni. Dan hoe eerder Engels dit win, hoe beter. Ons seg hiir van di onleerbare Hollanse taal wat Petrus an di eerste gristene geseg het van di onvervulbare Joodse wet, Hand. 15 : 10 :—“Nu dan, wat verzoekt gij God, om een juk op den hals der discipelen te leggen, hetwelk noch onze vaders, noch wij hebben kunnen dragen?”

Juis om ons standpunt eerlik te hou het ons Stelling 43 geset tussen 42 en 44 in. Ons wil op di punt eerlik verstaan wees.

VIIR-EN-VEERTIGSTE STELLING.

Afrikaans het sig dan oek nooit vyandig getoon teen Hollans ni, mar alle pogings tot behoud van Hollans teeno'er Engels ondersteun, in di oertuiging dat Hollans hiir tog di erfdeel is van Afrikaans.

Ni om daarmé te koop te loop ni, mar tot 'n getuigenis, moet ons hiir onse werke van ons laat getuig. Ni samewerking ni, mar teenwerking het ons tot nog toe gehad van di voorstanders van Hollans in algemeen; ja, meer, was dit mar teenwerking, mar smaad, en hoon, en verguising.

En tog het dit ons nooit van ons standpunt kon afbring ni. Tog het di voorstanders van Afrikaans meer gedaan ver Hollans in Suid Afrika as di voorstanders van Hollans self. Di hardste pleitredes teen di oorheersing van Engels oer Hollans is van onse party uitgegaan. Van di *Patriot* is uitgegaan di Petisiis ver Hollans in di Parlement, op di skole, in di Geregshowe, in Publike Kantore, by Spoorweg Stasi en Telegraaf Kantoor. Eers later is di voorstanders van Hollans by gekom.

Mar daarby het ons dit ni gelaat ni. Met verspreiding van Hollanse letterkunde het di *Patriot*-firma meer gedaan, met behulp van 'n paar honderd agente deur di hele land, as al di voorstanders van Hollans same. Di firma het Hollanse boeke self gedruk en versprei, sowel as uit Holland laat kom, by duisende. Kyk mar di lys na, week ver week in di *Patriot*! Skrywer hiirvan het self meer as 'n dosyn werke in Hollans geskrywe, wat amper almal uitverkoop is, en waarvan party 'n tweede druk gesiin het;—ja, soveul het hy in Hollans geskrywe, dat dit hom van sekere Hollanse kant tot 'n verwyd gemaak word, as of hy self ni geloof in Afrikaans ni, hoewel hy ten o'ervloede getoon het dat hy di een wil doen en di ander ni nalaat ni.

En praat di voorstanders van Hollans nou van Hollanse skoolboeke na di behoefte van ons land. Di party ver Afrikaans was hulle al lank voor. Reeds in 1882 het hulle uitgegê byv. "*Uw en Mijn Cijferboekje*," di eerste rekenboek wat hiir in Hollans kon gebruik worde, want di Hollanse

rekenboekiiis was hiir onbruikbaar, omdat ons hiir Engelse munt- en maat-stelsel gebruik. Di boeki is dan oek ingegaan ver skoolgebruik en werd by duisende verspreid deur di Koloni, Vrystaat en Transvaal. Di wat onpartydige getuigenis hiirvoor wil hê, kan mar an di Kaapse boekverkopers vra, hoeveel deur hulle bestel worde; of by di onderwys-kantoor in Transvaal en Vrystaat verneem.

En 'n Hollanse reeks van leesboekiiis op di nuwste manier het di *Patriot*-kantoor oek di eerste uitgestuur, namelijk *Fondamentsteenen*, in 3 Deeltjiis. Dis oek by duisende versprei, sodat in korte tyd 'n twede druk moes gemaak worde.

Dog ons stip mar an. Di wat belang daarin stel, of met ons wil samewerk om Hollans te versprei, laat di by ons kom, ons sal hom alle informasi en hulp verleen. Wat ons gedaan het ver Hollans doet ons met 'n hele hart. En ons wens dat ons nog meer kon doen. Ons seg hiirin wat di *Patriot* geseg het van onse verhouding tot di Taalbond :—

“Verdeeldheid sal ons ni werk ni. Ons denk an di twe vrouwe met di kindji voor Salomo. “Volkstaal” dis ons kindji, mar ons het as ware moeder di kindji te lief om dit an twe te laat sny, dan staat ons dit liwer an di teenparty af, dis tog ons kind, en di Tyd, di troue Regter,—nog trouer en wyser in syn uitspraak as Salomo, sal di kindji wel op di regte tyd an di regte moeder gé.”

VYF-EN-VEERTIGSTE STELLING.

Ondersteuning van di Afrikaanse taalbeweging is dus plig van elke ware Afrikaner, en meteen 'n toetsteen vir di waaragtigheid van syn patriotisme.

Mar nou meen ons oek om reg te hê om diselfde gesindheid van ander partye teeno'er ons te verwag.

Tot di Engelsman seg ons : “ons erk en jou taal; ons leer jou taal. Erken en leer julle nou ons taal oek. Wil julle dit leer, dis baing maklik; en ons sal julle alle hulpmiddels verskaf. En as julle dit ni wil leer ni, oek goed. Erken ons mar; en laat di wat wil dit leer.” En ons is seker, elke ver-

standige Engelsman, wat di heil van Suid Afrika kif het, saf di billikheid hiirvan erken, en ons daarin ondersteun.

En tot di voorstanders van Hollans seg ons: “Kyk, toen julle ver ons uitgeskel het, het ons ni weer ver julle uitgeskel ni. Toen julle ver ons teengewerk het op alle manire, het ons met alle kragte, haas bo onse kragte julle saak bevorder. Waar julle angeval werd, het ons voor julle en met julle gestry. Kom nou, laat nou di vyandskap bly! Werk liwers same met ons, soos ons met julle same werk! Dan sal ons siin wat di volk wil. En ons sal ’n eerlike volksstemming neem,—Afrikaner, Engelsman, Duitser, Hollander, kleurling, wi hy is,—en ons sal siin ver wi di meerderheid is, ver Hollans of ver Afrikaans!”—En ons is seker daarvan, di weldenkende onder onse teenparty, wat di welvaart van ons land bedoel, sal moet erken dat onse standpunt eerlik, ons versoek billik is.

Daarom geef ons dit as ’n toetsteen ver elkeen om di waaragtigheid van syn Patriotisme an te toets. Ons wil ni ontydig dwing ni. Ons wil Afrikaans erkend hê in di skole, en later dan verder op, as dit blyk, dat dit lewenskrag genoeg besit. Mar daar wil ons dan oek begin, van onder-op. Want te lank kan ons ni wag ni. Juis omdat di einddoel van onse strewe uitloop op wat ons neergeleg het in

SES-EN-VEERTIGSTE STELLING.

Hoe eerder Afrikaans as offisiële taal erkend word,—waar Hollans dit nou nog is, en waar Engels te ver di oppergesag aangeneem het,—hoe voordeliger ver di ontwikkeling van ’n eie Afrikaanse nasionaliteit.

Hoe eerder—hoe voordeliger. Ja, na wat vooraf gegaan is behoef di Stelling gen nader bewys ni.

Afrikaans moet erkend worde as offisiële taal. Dis wat ons as voorstanders daarvan nou an di orde stel. En daarvoor sal ons werk met alle kragte binne ons bereik. En hoe eerder ons dit kan verkry, hoe beter.

Tog is ons ni onredelik in onse eis ni. Vandag kan dit nog ni. Daar is nog heel wat voorbereidend werk te doen. Alweer